

Povest o Ivanki.

z učilnice v L . . . so šli otroci po končanem šolskem nauku, dečki naprej a dekleta za njimi, lepó in mirno, kakor se spodobuje, vsak na svoj dom. Hitro so se porazgubili po hišah, a niso bili danes tako živi in veseli kakor drugekrati. Deklicam je bilo celó videti, da imajo solzne oči.

„To ste bile danes tepene!“ klical je nagajivi rokodelski deček po ulicah za dekleti.

In dekleta so si potegnile robce in klobuke bolj na oči, da bi jim ne videl vsak nagajivec objokanih oči.

„I kaj ti pa je, Ivanka? Ti si danes jokala? Izvestno si razžalila gospoda učitelja, da so te morali kaznovati!“ takó je nagovorila gospa Bonačeva svojo osemletno hčerko Ivanko.

„O nè, mati! Ničesar žalega nisem storila gospodu učitelju. Ali — gospod učitelj —,“ in Ivanka se jame ihteti.

„I nu, kaj ti pa je? Povej mi, kaj se je zgodilo z gospodom učiteljem?“ vpraša gospa Bonačeva.

„Oh, gospod učitelj nas ne bodo več učili,“ zajeclja Ivanka.

„In zakaj ne?“ vprašajo mati ter primejo hčerko za roko. „Povej mi, zakaj vas ne bodo učili?“

„Rekli so nam danes v učilnici, da bodo učili otroke v daljnem mestu,“ dejala je Ivanka.

„Izvestno niste bile pridne; gospod učitelj so se nad vami razsrdili ter hočejo oditi,“ rekó mati in pogledajo hčerko v oči.

„O nè, mati moja ljuba! Danes ni nihče razžalil gospoda učitelja; vsi smo bili pridni in poslušni. Ali med naukom jim je prinesel uradni sluga z velikim pečatom zapečatenó pismo. S paznim očesom sem gledala v gospoda učitelja, ko so odpirali pismo. Roki ste se jim malo tresli. Potem so potegnili iz zavitka preganjeno pôlo papirja, odvili so in čitali. Videla sem, da so obledéli. Prebravši, spravili so pôlo zopet nazaj v zavitek in sedli za mizo. Podprli so si glavo z roko in gledali molčeč pred sé. Bala sem se, da bi se jim kaj žalega ne pripetilo. Potlej so vstali ter gledali nekoliko časa na nas otroke. Nihče se ni ganil, in gospod učitelj nam rekó: „Otroci ljubi! danes vas zadnjikrat učim. Dobili bode te novega gospoda učitelja, a jaz bodem učil druge otroke v daljnem mestu. Nadejam se, da bode te vsi pridni in novemu gospodu učitelju delali óno veselje, kakeršno ste delali meni. Danes tedaj slišite zadnjikrat moje besede. Moja poslednja želja je: bodite vedno dobri, pridni in poslušni!“ To rekši, obrnili so se gospod učitelj na stran in dobro sem jim videla solzé v očéh. Vsi smo zajokali.“

„Ostanite pri nas, gospod učitelj, prosim vas!“ zaklicala je Dolinarjeva Jaroslava. „O ne hodite od nas!“ zaklicalo je več učencev, „vsi vas bomo slušali in ljubili.“

Gospod učitelj so se nato malo nasméhnili in dejali: „Ni mogoče, otroci ljubi! Moram, da otidem!“

Potem smo molili in šli domov. Kadar smo odhajali, prijeli so mene — o mati, ali slišite, samo mene — za roko in mi rekli: Ivanka, ali ti bode kaj žal po meni?“

Vže sem jim hotela reči, kako zelo mi bode žal po njih, ali niti besedice nisem mogla izpregovoriti. Poljubila sem jim roko, in iz oči mi je kanila solza na njo. O mati, ali ne bodo gospod učitelj slabo mislili o meni, ker jim nisem prav nič odgovorila?“

„Jaz mislim, da nè, hčerka ljuba,“ tolažili so jo mati „gospod učitelj so ti brali iz oči, kar bi jim bila rada povedala, a nisi mogla. Nu, utolaži se, jaz jim bodem sama povedala, saj nas izvestno obiščejo, predno otidejo iz našega kraja.“

Pri Bonačevih so se pripravljali h kosilu. Gospod Bonač je bil posestnik velikega mlina ne daleč od trga L . . . , kamor je Ivanka hodila v šolo.

„Ali veš, oče dragi, da izgubi Ivanka svojega učitelja?“ vprašala je gospa Bonačeva svojega sopruha.

„Slišal sem vže v mestu nekoliko o tem,“ odgovori gospod Bonač. „Zelo mi bode žal po njem.“ Ivanki se vderó debele solze iz oči, ko je slišala očeta takó govoriti.

„Ne joči se, Ivanka! Na mesto tvojega sedanjega gospoda učitelja pride drugi,“ tolaži jo oče Bonač.

„O jaz imam samó tega gospoda učitelja takó rada,“ jecljá Ivanka ihteč se.

„Nu, saj jih moreš tudi potem še rada imeti! Zelo me veseli, da jih takó nerada izgubiš! Ali gospod učitelj ne morejo tukaj ostati, ker jih dolžnost kliče drugam!“

Kaj je Ivanka vedela o dolžnosti? Ona je imela samó jedno misel: da jo gospod učitelj zapuščajo.

Dva dni pozneje je zavladala v L . . . ski učilnici nenavadna razburjenost. Vsi otroci so si pripovedovali, da so novi gospod učitelj vže prišli. Jeden učenec jih je celó vže videl. Zatorej je pripovedoval svojim tovarišem, da imajo velike brke in so večji nego li poprejšnji gospod učitelj. Z največjo radovednostjo so otroci pričakovali novega gospoda učitelja.

Končno se odpró vrata in novi gospod učitelj stopijo v učilnico. Otroci so tihi in mirni, kakor še nikoli poprej. Spodobno so pozdravili novega gospoda učitelja in z največjo pozornostjo pazili na vsako njegovo besedo. Ivanka jih je komaj ugledala, in vže so se jej oči zalile s solzami.

Po molitvi rekó novi gospod učitelj: „Vaš poprejšnji gospod učitelj so mi rekli, da ste vsi prav pridni in poslušni otroci. To me zelo veseli, in upam, da se bode te tudi zdaj tako vedli, da bodem tudi jaz z vami vedno zadovoljen.“

Nato se je začel poduk. Otroci so bili malo raztreseni, ali gospod učitelj so bili izvanredno prijazni in ljubeznjivi, ker so vedeli za vzrok. Pripovedovali so jim lepo pripovedko o „povodnjem moži“ in takó so si kmalu pridobili otročjo ljubezen in zaupanje.

Samó Ivanka je bila še nekoliko žalostna. Dà, zdi se mi, da se je na tihem malo jezila na novega gospoda učitelja. „Če bi ne bili novi gospod učitelj prišli, bi „stari“ ne bili morali oditi,“ takó si je mislila Ivanka. Ali vidite, čitateljski moji ljubi, da Ivanka ni prav sodila. Ravno narobe bi bila morala soditi: ker stari gospod učitelj odhajajo, ne moremo biti otroci brez

poduka in zato morajo priti novi. Ali odpustimo to dobrej Ivanki. Ta njena misel je izvirala le iz velikega spoštovanja do poprejšnjega gospoda učitelja.

Ko je po končanem šolskem nauku novi gospod učitelj poprašal: „Katera izmed vas se imenuje Ivanka Bonačeva?“ postala je Ivanka rudeča, kakor da bi jo bila oblila kri. Mishla si je, da so jej novi gospod učitelj njene misli kar iz oči brali ter jo bodo zdaj ostro posvarili.

Ali temu ni bilo takó. Gospod učitelj jej prijazno rekó: „Tvoj bivši gospod učitelj so mi rekli, da si ti najboljša in najpridnejša izmed vseh učenk. Ali danes se nisi niti jedenkrat oglasila, da kaj znaš. Zakaj takó, Ivanka?“

Ivanka se joče.

„Ne joči se Bonačeva!“ tolažijo jo gospod učitelj. „Vem, da ti je hudó po poprejšnjem gospodu učitelju, ali nadejam se, da bodeš tudi mene rada imela. Pojdi domóv. Bivši tvoj gospod učitelj so pri vas, da bi se od tebe poslovili.“

Ivanka je hitela domóv. Stari gospod učitelj se je spominajo! Priporočili so jo pri novem gospodu učitelju. Zdelo se jej je, da jih ima še rajše nego li poprej. Ko bi jih zdaj zagledala, padla bi jim takój okolo vratú. In, ali so res pri nas? Rada bi jih videla še jedenkrat.

Pri mlinu jo je vže babica pričakovala.

„Ali veš, Ivanka, kdo je pri nas?“ kliče jej babica naproti.

„Gospod učitelj! gospod učitelj!“ vzklikne Ivanka in se stisne k babici.

„Pojdi in lepó jih pozdravi!“ reče jej babica.

Sli ste v sobo.

Ondù na stolu sedé gospod učitelj, a njim nasproti oče in mati. Ivanka jih lepó pozdravi, prikloni se in jim hoče rokó poljubiti. Ali gospod učitelj jej to zabranijo ter jo primejo ljubeznjivo za roko. Niti izpregovoriti ni mogla, toliko menj pasti jim okolo vratú, kakor je poprej mislila.

Gospod učitelj so jo še vedno držali za roko ter pripovedovali roditeljema, kam da otidejo in zakaj, o potu in o drugih stvaréh, a Ivanka jih je verno poslušala.

Ko bi pač smela tudi jaz s svojim učiteljem iti! Saj bi tudi tam pridno v šolo hodila in vsako nedeljo bi prišla domóv. Oče imajo konje in vselej bi lahko poslali po mene!

„O čem misliš zdaj Ivanka?“ jo vprašajo gospod učitelj. „Ali si vže videla novega gospoda učitelja? Ali se ti dopadejo? Ali jih bodeš rada imela?“

Ivanka jecljaje govori: „Nè, ne dopadejo se mí! Nímam jih rada! Samó vas sem rada imela!“

„Ne takó, Ivanka! Vem, da ni resnica, kar govoriš. Poznam te dobro. Zeló me veseli, da imaš mene rada. Ali nimaš babice, matere in očeta tudi rada? Vem, da jih imaš; a razven mene moraš imeti tudi novega gospoda učitelja rada. In ravno zato jih moraš imeti rada ter jim s pridnostjo in poslušnostjo veselje delati, ker imaš mene rada. To me bode veselilo, ker bodem prepričan, da si me vedno rada imela.“

„Zato pa bodem novega gospoda učitelja tudi rada imela!“ zašepeta nekako boječe Ivanka.

„Vem, vem! O tebi se nisem nikoli varal, ti si in ostaneš vedno moja najljubša učenka. Tedaj, dobro se imej in ne zabi nikoli mojih naukov! Zanašam se, da bodo tvoji ljubi stariši mnogo veselja s teboj doživeli. Z Bogom

gospod Bonač, z Bogom gospá. Gospod učitelj se poslové od Ivankinih starišev. Ali Ivanka je stala kakor bi bila k zemlji priraščena. Gospod učitelj tudi njej podadó roko in jej rekó: „Ivanka, z Bogom!“

O kako je bilo zdaj Ivanki tesno pri srei. Oklenila se je gospoda učitelja okolo vratú in dejala: „O ne hodite od nas! Pri nas ostanite, prosim vas!“

Gospodu učitelju pritekó debele solze iz oči. „Z Bogom, z Bogom, Ivanka! Bodi pridna! Na svidenje! Z Bogom vsi!“

Gospod Bonač, njegova supruga in babica, vsi so jokali. Gospod učitelj se siloma iztrgajo iz nežnih rok jokajoče Ivanke ter otidejo z brzimi koraki iz mlina.

Druzega dne sta vlekla dva Bonačeva konja velik voz. Gospod Bonač je ukazal odpeljati učiteljevo hišno opravo na njegovo novo mesto. — Ko je šla Ivanka zjutraj v šolo, opominjala je konja: „Da mi počasi vozita, in mi gospoda učitelja stvari ne polomita! Potlej je še prosila hlapca, da bi na vse pazil ter si vse dobro zapomnil, kar bode slišal o gospodu učitelju, kateri so se danes na vse zgodaj odpeljali z brzovlakom na odločeni jim kraj.

Ko se je hlapec vračal, tekla mu je Ivanka dober kos ceste naproti. Hlapec jej ni mogel na toliko vprašanj odgovarjati. „Ali se ni kaj razbilo? Kako daleč je do mesta in kakšno je? Kakšne sobe imajo gospod učitelj? Kaj so delali? Ali so bili veseli? Ali ti niso nič naročili? Ali so rekli, da nas skoraj obiščejo?“

I nè, nič se ni razbilo. Pridna Ivanka bi potrebovala ves dan do mesta. Lepo je in veliko to mesto; mnogo lepše in večje nego naš trg. Soba je majhena pa čedna. Gospod učitelj so si urejevali svoje stvari. Bili so malo otožni. Naročili so mi vsakega pozdraviti, posebno pa Ivanko. Pridejo, čim prej jim bode mogoče.“

Vse to je bilo Ivanki premalo. Hotela bi mu takój pisati. Ko so jo stariši prvič v šolo poslali, ni znala nič, prav nič; gospod učitelj pa so jo vsega naučili. In zdaj zna takó lepó pisati, dobro čitati na vsako knjigo in mnogo drugih lepih in koristnih stvari. In ona takó rada čita, posebno óne lepe knjižice, katere so jej gospod učitelj darovali, ker v njih je mnogo povesti, katere so gospod učitelj samí spisali. Saj so pa tudi te povesti takó lepe in mične. Vse se jej takó zeló dopadejo.

Gospa Bonačeva je rada poslušala to nedolžno modrovanje in presojevanje svoje ljube hčerke Ivanke. Najbolj jo je pa veselilo, da se ni več hudovala na novega gospoda učitelja. Rekla je, da bode vse to pisala staremu gospodu učitelju, kar ga bode izvestno najbolj razveselilo.

In Ivanka je novega gospoda učitelja res rada imela. Pripovedovala je domá vse, kar je slišala v šoli. Kadar je prinesla šolsko sporočilo domóv, imela je zgolj „prav dobro“ zapisano v njem, kar je tudi v resnici zaslužila.

Minula sta dva meseca, odkar so otišli stari gospod učitelj. Necega dne prinese pismonoša k Bonačevim zavitek, na katerem je bilo zapisano: Ivanki Bonačevaj v L . . .

Gospa Bonačeva ogleduje zavitek od vseh strani, pa nikakor ne ugame, od kod bi utegnil biti.

„Ahà, to je morda od gospoda učitelja,“ deje babica. „Nemara pošlje našej Ivanki kako knjižico?“

„Res je!“ pravi gospod Bonač, „poznam njegovo pisavo.“ Ivanka pa je bila v šoli. Babica je ne more pričakati in često zagodrnja: „Kje pa danes to dekletce takó dolgo ostaja?“

„Ali babica, kaj mislite? zdaj še ni niti pol jedenajsta ura, a Ivanka ima šolo do jedenajste ure!“ smeje se gospa Bonačeva.

Končno odbije ura jedenajst. Babica stopi vèn pred mlin ter gleda proti trgu. Glej, ondù pride Ivanka.

„Ivanka! Ivanka!“ kliče jo babica. „Pojdi, pojdi, nekaj lepega si dobila!“

Ivanka poteče k babici in v trenutku stoji pri njej.

„Nò, nò, divjakinja ti! Glej, da me ne zvrneš!“ pokara jo babica z ljubeznjivim očesom. „Poglej, kaj je to?“

„Oj to je od gospoda učitelja!“ vzklikne veselo Ivanka. „To so pisali gospod učitelj. Poznam njihovo pisavo. Prosim te babica, hitro mi razpečati zavitek!“

V tem pogovoru ste prišli v sobo. Babica razveže ovitek. Ovitek pade na tla; urno ga pobere Ivanka. V zavitku je bila lična knjiga v rudečih platnicah in z zlato obrezo. V knjigi pa je bilo mnogo lepih in poučnih povestí, katere so gospod učitelj samí spisali.

In še nekaj! Pridejano je bilo tudi pisemce.

„Glej, tukaj je pa pisemce!“ vzkliknila je babica ter podala listek Ivanki. V sobo stopita oče in mati. Ivanka bere:

„Draga hčerka!

Posljem Ti knjižico, katero sem spisal takim pridnim otrokom, kakor si ti, ljubo dete! Čitaj jo rada in večkrat! V njej najdeš dosti vzgledov, kako ljubi Bog vže na tem svetu poplačuje lepe čednosti, pridnost in pokorščino do starišev in učiteljev. Tudi tebi ne bode plačilo izostalo, ako ostaneš dobra, pridna in pobožna, kakor si bila do zdaj. Najlepše plačilo pa ti bodi čista vest in misel, da natančno spolnuješ svoje dolžnosti.

Spominaj se večkrat mene, kakor se tudi jaz tebe spominam. Glej, da se ne prevzameš, ker prevzetnega človeka Bog ne ljubi. Bodi ponižna kakor vijolica, katera mej vsemi cveticami najlepše dehti, pa se vender ponižno skriva v grmovje in trnje. Nadejam se, da ostaneš kakor ponižna vijolica ter ohraniš vse óne lepe kreposti, katere si do zdaj imela.

Kadar moliš, spominaj se tudi mene v svojej molitvi in prosi Boga, da bi mi podelil zdravje, srečno in dolgo življenje, da bi mogel še več let vzgajati svojemu milemu slovenskemu narodu tako dobre in pridne otroke kakor si ti.

Pozdravi mi prav prísérno svoje ljube roditelje in dobro babico.

Tvoj bivši učitelj in dobri prijatelj.“

Ivanki so se solzile oči, ko je brala to pisemce. Ali oče jo utolažijo s tem, da jej pokažejo prekrasno knjižico, katere Ivanka še ni bila v roke vzela.

„Evo, Ivanka, to so pa gospod učitelj sam!“ rekó oče pobiraje sliko, ki je bila v tem trenutku iz knjige na tla padla.

In res, gospod učitelj so poslali Ivanki svojo sliko (fotografijo). Bili so kakor živ. Ivanki se je pa zdelo kakor bi se jej nasmehovali. Zeló vesela je bila tako dobro zadete slike svojega nekdanjega gospoda učitelja.

„Kaj pa je pod sliko zapisanega?“ vprašajo mati. „Beri, Ivanka, beri!“ Ivanka bere gâslo gospoda učitelja: „Vsak, kdor se bojuje, ne zmaga; a kdor hoče zmagati, mora se bojevati!“

Tega pa Ivanka ni mogla razumeti. Oče jej te besede raztolmačijo, ali Ivanki še dolgo ni moglo v glavo, kaj bi te besede pomenile. Zeló se ustraši: zakaj pa so gospod učitelj zapisali, da se morajo bojevati? Ali morajo v vojsko! O dà, oče, dobro vem, da so gospod učitelj vojak. Prosim vas, oče ljubi, povejte mi ali bode vojska? Da bi v vojski gospoda učitelja ubili?! O moj Bog!“ ... In Ivanki se vsujejo debele solze iz oči.

„Kaj si vsega ne izmisliš? Vojske ni nobene, Ivanka! Poslušaj, kaj ti povem. Ni treba, da bi se vsak bojeval z bodalom in mečem. Ako hočemo kaj doseči, moramo delati in se potiti. Zatorej se tudi temu lahko reče: bojevati se nam je treba. Ako hoče učenec v svojem spričalu dobre rede imeti, to je, ako hoče zmagati, pridno se mora učiti; z drugimi besedami se to pravi: učenec se mora bojevati. Mnogo jih je, ki slavno zmagajo, t. j., ki se pridno učé; a tudi takih je mnogo, ki se težko učé, ki jim nauk ne gre v glavo ter ne dobé dobrih redov v svojem spričalu, taki ne zmagajo.“

„Zdaj pa vže umejem,“ reče Ivanka veselo. Dolgo je še gledala sliko ljubega jej učitelja in še jedenkrat je prečitala njegovo pismo, potlej še le je začela prebirati lepe povesti, ki so bile v knjižici. Če bi je ne bili stariši poklicali, pozabila bi bila celó na kosilo.

In zvečer, ko je z babico opravila večerno molitev, premišljevala je, kaj bi pač ona pisala gospodu učitelju. Poprašala je babico.

„I nù, lepó se zahvališ gospodu učitelju,“ reče jej babica. „A zdaj pa le zaspi, jutri ti pomagam.“

Verujte mi, otroci ljubi, da Ivanka še nikoli ni tako sladko spala, kakor nekoj. Vso noč se jej je sanjalo o prekrasnej knjižici in o lepih pripovedkah, ki so bili v njej.

Drugi dan je bila nedelja. Ivanka je šla z babico v cerkev. Lepo je molila za očeta, mater in babico, pa tudi na svojega dobrega gospoda učitelja ni pozabila, ki jej je pisal in jo prosil, da se naj tudi njega spomina v svojih molitvah.

Iz cerkve domóv prišedši, pripravila se je k pisanju. Po dolgem premišljevanji in svetovanji, katerega ste se babica in mati udeležile, napisala je Ivanka gospodu učitelju listek, ki tako slóve:

„Velečastiti gospod učitelj!

Vzprejmite za ljubeznjivi spominek, s katerim ste me počastili, mojo in mojih roditeljev srčno zahvalo. Knjiga in pismo Vaše me bode vedno spominalo mojega prvega gospoda učitelja; spodbujalo me bode, da se ravnám po Vaših lepih naukih ter tako svojim starišem in Vam veselje delam. Upam, da me tudi v prihodnje še ohranite v prijaznem spominu. Želim Vam najboljše zdravje in zmago v vsakem boji.

Vaša hvaležna učenka

Ivanka Bonačeva.“

Potem jej oče pismo zganejo in zapečatijo. Ivanka bi ga rada sama nesla na pošto. Po kosilu gre z materjo v trg, kjer ga vrže v nabiralnik za liste, a mati jej morajo povedati, kdaj ga bodo gospod učitelj dobili.

„I kaj bodo neki rekli? Ali bodo spoznali, da je od mene? Ali še poznajo moje pisanje? Bodo li veseli? Ali sem vse dobro in brez pogrška spisala?“

Res je, da bodo veseli. In kako bi jih tudi ne veselila ljubezen in hvaležnost nedolžnega otroka! S čim se pač more učenec ali učenka svojemu učitelju hvaležnejšega izkazati, ako ne s pravim spoštovanjem, ljubeznijo in hvaležnostjo, ki jo imata do njega?

Minulo je več let, a gospod učitelj še niso pozabili svoje pridne učenke. Večkrat vprašajo po njej. Vsi jo hvalijo in to jim je najdražje plačilo za trud in odgojo pridne Ivanke.

(Iz „Češčine“ preložil R. K.)

—*—

Po zimi.

I.

Na veji ledenej, glej! ptiček sedi
In žalostno pesen prepéva,
Trepeče teló mu, nožice šibé,
V očesci pa sólza mu séva.

Oj ptiček moj drobni, ubožec ti moj!
Pač vem, kaj srcé ti razríva;
Oj dobro uméjem prebrítko solzó,
Ki jasno okó ti zalíva.

Izgubil si bratee, ki šli so od tod
V gorkejšé in južne dežele;
Čez hribe, doline, čez góro in brég
Peváje si péсни vesele.

In sam sedàj tukaj na veji sediš,
Zmrzuješ, gladuješ sirôta;
Nestaje ti hrane, odeje gorké,
Ne greje te solčna gorkôta.

Raz vejo ledeno čez snežni tjà dól
Očesce obračáš solzéce;
Rad šel bi za bratci — pa vzlét ti ni dan,
Ker mráza vsak ud ti trepéce.

Oj ptiček moj drobni, ubožec ti moj,
Sirôta takó zapušcéna! —
Veselja učakal tu zunaj ne boš,
Da zemlja bo spet prerojéna.

Če boljšega varstva kot snežno drevó
Ne najdeš si skôraj, o ptiček!
Nestalo te bode od mráza — gládú
Vže jutri lehkó si — mrliček.

A. Pin.

II.

Na zemljo padel beli sneg,
Pokril dolino, góro, brég,
Drevesca vsa snežena so,
Snežena in ledena so.

Od streh pa svéčice visé
Kot démanti lepó blesté,
Povsod je kinč, povsod je kras
Še lepši kot vzpomládni čas.

Pa nekaj še krasnéjše je,
Krasnéjše in miléjše je,
To se blestí, to lesketá
Še bolj kot zvézdica nebá.

Otrok! ti vprašáš: „Kaj je to?
Je-lí srebró, je-lí zlató?“
Odgovor kratek je za-té:
„Nedolžno tvoje je srcé!“

A. Pin.

—*—